

פרשת כי תשא תשע"ט

בעניין עגל הזהב ועגל ירבעם

שמות פרק לב

(א) וַיִּרְא אֱלֹהִים כִּי בָשַׁשׁ מֹשֶׁה לְרַדֵּת מִן הָהָר וַיִּקְהַל הָעָם עַל אַהֲרֹן וַיֹּאמְרוּ אֵלָיו קוּם עֲשֵׂה לָנוּ אֱלֹהִים אֲשֶׁר יִלְכוּ לִפְנֵינוּ כִּי זֶה מֹשֶׁה הָאִישׁ אֲשֶׁר הֶעֱלֵנוּ מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם לֹא יָדַעְנוּ מַה הָיָה לוֹ: (ב) וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים אֶהְרֹן פְּרָקוּ נִזְמֵי הַזָּהָב אֲשֶׁר בְּאָזְנֵי נְשִׂיכֵם בְּנֵיכֶם וּבְנֹתֵיכֶם וְהִבִּיאוּ אֵלָי: (ג) וַיִּתְּפְּרוּ כָל הָעָם אֶת נִזְמֵי הַזָּהָב אֲשֶׁר בְּאָזְנֵיהֶם וַיִּבְיִאוּ אֶל אַהֲרֹן: (ד) וַיִּקַּח מִיָּדָם וַיִּצַר אֹתוֹ בַּחֲרֹט וַיַּעֲשֶׂהוּ עֵגֶל מִסַּכָּה וַיֹּאמְרוּ אֵלָה אֱלֹהֵינוּ יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר הֶעֱלֵנוּ מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם: (ה) וַיִּרְא אַהֲרֹן וַיָּבֹן מִזִּבְחַח לִפְנֵיו וַיִּקְרָא אֶהְרֹן וַיֹּאמֶר חַג לִיקְוֹק מִחֹר: (ו) וַיִּשְׁכְּמוּ מִמִּמְחֶרֶת וַיַּעֲלוּ עֹלֹת וַיִּגְשׁוּ שְׁלָמִים וַיִּשָּׁב הָעָם לֶאֱכֹל וְשָׂתוּ וַיִּקְמוּ לְצַחֵק: פ (ז) וַיְדַבֵּר יְקֹוֹק אֶל מֹשֶׁה לֵּךְ רֵד כִּי שַׁחַת עֲמַדָּה אֲשֶׁר הֶעֱלִית מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם: (ח) סְרוּ מִהֵר מִן הַדָּבָר אֲשֶׁר צִוִּיתִם עֲשׂוּ לָהֶם עֵגֶל מִסַּכָּה וַיִּשְׁתַּחֲוּוּ לוֹ וַיִּזְבְּחוּ לוֹ וַיֹּאמְרוּ אֵלָה אֱלֹהֵינוּ יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר הֶעֱלֵנוּ מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם: (ט) וַיֹּאמֶר יְקֹוֹק אֶל מֹשֶׁה רֵאִיתִי אֶת הָעָם הַזֶּה וְהִנֵּה עִם קֶשֶׁה עֵרְפָה הוּא: (י) וְעַתָּה הִנֵּיחָה לִי וַיִּחַר אַפִּי בָהֶם וְאַכְלִס וַאֲעֲשֶׂה אוֹתָם לְגוֹי גְדֹל:

רש"י
(א) **כי בשש משה** - כתרגומו, לשון איחור, וכן בשש רכבו, (שופטים ה כח), ויחילו עד בוש (שם ג כה) כי כשעלה משה להר אמר להם לסוף ארבעים יום אני בא בתוך שש שעות. כסבורים הם, שאותו יום שעלה מן המנין הוא, והוא אמר להם שלימים, ארבעים יום ולילו עמו, ויום עלייתו אין לילו עמו, שהרי בשבעה בסיון עלה, נמצא יום ארבעים בשבעה עשר בתמוז. בששה עשר בא השטן וערבב את העולם והראה דמות חשך ואפילה וערבוביא לומר ודאי מת משה, לכך בא ערבוביא לעולם. אמר להם מת משה, שכבר באו שש שעות ולא בא וכי, כדאיתא במסכת שבת (דף פט). ואי אפשר לומר שלא טעו אלא ביום המעונן בין קודם חצות בין לאחר חצות, שהרי לא ירד משה עד יום המחרת, שנאמר וישכימו ממחרת ויעלו עולות: **אשר ילכו לפנינו** - אלהות הרבה איוו להם: **כי זה משה האיש** - כמין דמות משה הראה להם השטן, שנושאים אותו באויר רקיע השמים: **אשר העלנו מארץ מצרים** - והיה מורה לנו דרך, אשר נעלה בה, עתה צריכין אנו לאלהות, אשר ילכו לפנינו: (ב) **באזני נשיכם** - אמר אהרן בלבו הנשים והילדים חסים על תכשיטיהן, שמא יתעכב

הדבר, ובתוך כך יבא משה, והם לא המתינו ופרקו מעל עצמן: **פרקו** - לשון צווי, מגזרת פרק ליחיד, כמו ברכו, מגזרת ברך: (ג) **ויתפרקו** - לשון פריקת משא, כשנטלו מאזניהם נמצאו הם מפורקים מנזמיהם, דישקריי"ר בלעז (לפרוק): **את נזמי** - כמו מנזמי, כמו (שמות ט כט) כצאתי את העיר, מן העיר: (ד) **ויצר אותו בחרט** - יש לתרגמו בשני פנים האחד, ויצר לשון קשירה, בחרט לשון סודר, כמו (ישעיה ג כא) והמטפחות והחריטים, (מלכים ב ה כג) ויצר ככרים כסף בשני חריטים. והשני, ויצר לשון צורה, בחרט כלי אומנות הצורפין, שחורצין וחורטין בו צורות בזהב כעט סופר החורט אותיות בלוחות ופנקסין, כמו (ישעיה ח א) וכתוב עליו בחרט אנוש. וזהו שתרגם אונקלוס וצר יתיה ביפא, לשון זיוף הוא כלי אומנות שחורצין בו בזהב אותיות ושקדים, שקורין בלעז ניאיי"ל [תצריב שחור] ומזייפין על ידו חותמות: **עגל מסכה** - כיון שהשליכו לכור, באו מכשפי ערב רב שעלו עמהם ממצרים ועשאוהו בכשפים ויש אומרים מיכה היה שם שיצא מתוך דמוסי בנין שנתמעך בו במצרים, והיה בידו שם, וטס שכתב בו משה עלה שור, עלה שור, להעלות ארונו של יוסף מתוך נילוס, והשליכו לתוך הכור ויצא העגל: **מסכה** - לשון מתכת. דבר אחר מאה עשרים וחמשה קנטרין זהב היה בו, כגימטריא של מסכה: **אלה אלהיך** - ולא נאמר אלה אלהינו, מכאן שערב רב שעלו ממצרים, הם שנקהלו על אהרן, והם שעשאוהו, ואחר כך הטעו את ישראל אחריו: (ה) **וירא אהרן** - שהיה בו רוח חיים, שנאמר (תהלים קו כ) בתבנית שור אוכל עשב, וראה שהצליח מעשה שטן, ולא היה לו פה לדחותם לגמרי: **ויבן מזבח** - לדחותם: **ויאמר חג לה' מחר** - ולא היום, שמא יבא משה קודם שיעבדוהו, וזהו פשוטו. ומדרשו בויקרא רבה (ה ו/ג), דברים הרבה ראה אהרן, ראה חור בן אחותו, שהיה מוכיחם והרגוהו, וזהו ויבן מזבח לפניו - ויבן מזבח לפניו. ועוד ראה ואמר מוטב שיתלה בי הסירחון ולא בהם, ועוד ראה ואמר אם הם בונים אותו המזבח, זה מביא צרור וזה מביא אבן, ונמצאת מלאכתן נעשית בבת אחת, מתוך שאני בונה אותו ומתעצל במלאכתי, בין כך ובין כך משה בא: **חג לה'** - בלבו היה לשמים, בטוח היה שיבא משה, ויעבדו את המקום: (ו) **וישכימו** - השטן זרזם כדי שיחטאו: **לצחק** - יש במשמע הזה גלוי עריות, כמו שנאמר (בראשית לט יז) לצחק בי, ושפיכות דמים, כמו שנאמר (שמואל ב' יד) יקומו נא הנערים וישחקו לפנינו, אף כאן נהרג חור: (ז) **וידבר** - לשון קושי הוא, כמו (בראשית מב ז) וידבר אתם קשות: **לך רד** - מגדולתך, לא נתתי לך גדולה אלא בשבילם. באותה שעה נתנדה משה מפי בית דין של מעלה: **שחת עמד** - שחת העם לא נאמר אלא עמד, ערב רב שקבלת מעצמך וגירתם ולא נמלכת בי, ואמרת טוב שידבקו גרים בשכינה, הם שחתו והשחיתו: (ט) **קשה ערף** - מחזרין קשי ערפם לנגד מוכיחיהם, וממאנים לשמוע: (י) **הניחה לי** - עדיין לא שמענו, שהתפלל משה עליהם, והוא אומר הניחה לי, אלא כאן פתח לו פתח והודיעו, שהדבר תלוי בו, שאם יתפלל עליהם לא יכלם:

במדבר פרק ט

(ח) וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים מֹשֶׁה עֲמַדוּ וְאַשְׁמְעָה מֶה צִוָּה יְקֹוֹק לָכֶם: פ (ט) וַיְדַבֵּר יְקֹוֹק אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר: (י) דָּבַר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר אִישׁ אִישׁ כִּי יִהְיֶה טָמֵא לְנֶפֶשׁ אוֹ בְדָבָר רָחֹקָה לָכֶם אוֹ לְדַרְתֵיכֶם וְעֲשֵׂה פֶסַח לִיקְוֹק: (יא) בַּחֲדָשׁ הַשָּׁנִי בְּאַרְבַּעָה עָשָׂר יוֹם בֵּין הָעֲרָבִים יַעֲשׂוּ אוֹתוֹ עַל מִצּוֹת וּמִרְרִים יֹאכְלֵהוּ: (יב) לֹא יִשְׂאִירוּ מִמֶּנּוּ עַד בֶּקֶר וְעַצֵּם לֹא יִשְׁבְּרוּ בוֹ כְּכֹל חֻקֹת הַפֶּסַח יַעֲשׂוּ אוֹתוֹ: (יג) וְהָאִישׁ אֲשֶׁר הוּא טָהוֹר וּבְדָבָר לֹא הָיָה וְחָדַל לַעֲשׂוֹת הַפֶּסַח וּנְכַרְתָּה הַנֶּפֶשׁ הַהוּא מֵעַמִּיָּה כִּי קָרְבָן יְקֹוֹק לֹא הִקְרִיב בְּמַעַדוֹ חֲטָאוֹ יִשָּׂא הָאִישׁ הַהוּא: (יד) וְכִי יָגוּר אֶתְכֶם גֵּר וְעֲשֵׂה פֶסַח לִיקְוֹק כְּחֻקֹת הַפֶּסַח וּכְמִשְׁפָּטוֹ כִּי יַעֲשֵׂה חֻקָּה אַחַת יִהְיֶה לָכֶם וְלָגֵר וּלְאִזְרָח הָאֶרֶץ: פ (טו) וּבַיּוֹם הַקִּים אֶת הַמִּשְׁפָּחָה פֶּסַח הָעֵנָן אֶת הַמִּשְׁפָּחָה לְאֵהֶל הָעֵדֻת וּבְעֶרְבֵי יִהְיֶה עַל הַמִּשְׁפָּחָה כְּמִרְאֵה אִשׁ עַד בֶּקֶר: (טז) כִּי יִהְיֶה תְּמִיד הָעֵנָן וְכִסְנוּ וּמִרְאֵה אִשׁ לִילָה: (יז) וּלְפִי הָעֵלּוֹת הָעֵנָן מֵעַל הָאֵהֶל וְאַחֲרָיִךְ כִּי יִסְעוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל וּבְמִקְוֹם אֲשֶׁר יִשְׁכְּנוּ שָׁם הָעֵנָן שָׁם יִחַנוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל: (יח) עַל פִּי יְקֹוֹק יִסְעוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל וְעַל פִּי יְקֹוֹק יִחַנוּ כָּל יְמֵי אֲשֶׁר יִשְׁכְּנוּ הָעֵנָן עַל הַמִּשְׁפָּחָה יִחַנוּ: (יט) וּבַהֲאָרִץ הָעֵנָן עַל הַמִּשְׁפָּחָה יָמִים רַבִּים וְשָׁמְרוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת מִשְׁמֶרֶת יְקֹוֹק וְלֹא יִסְעוּ: (כ) וַיִּשׂ אֲשֶׁר יִהְיֶה הָעֵנָן יָמִים מִסְפָּר עַל הַמִּשְׁפָּחָה עַל פִּי יְקֹוֹק יִחַנוּ וְעַל פִּי יְקֹוֹק יִסְעוּ: (כא) וַיִּשׂ אֲשֶׁר יִהְיֶה הָעֵנָן מֵעֶרְבֵי עַד בֶּקֶר וְנִעְלָה הָעֵנָן בְּבֹקֶר וְנִסְעוּ אוֹ יוֹמָם וְלִילָה וְנִעְלָה הָעֵנָן וְנִסְעוּ:

מלכים א פרק יב

(כו) וַיֹּאמֶר יְרֻבְעָם בְּלִבּוֹ עֲתֵה תִשׁוּב הַמַּמְלָכָה לְבֵית דָּוִד : (כז) אִם יַעֲלֶה הָעָם הַזֶּה לַעֲשׂוֹת זְבָחִים בְּבַיִת יִקְוֶה בִּירוּשָׁלַם וְשָׁב לִבְּהֵם הַזֶּה אֶל אֲדֹנָיהֶם אֶל רְחֻבְעָם מֶלֶךְ יְהוּדָה וְהִרְגִנִי וְשָׁבוּ אֶל רְחֻבְעָם מֶלֶךְ יְהוּדָה : (כח) וַיִּנְעֹץ הַמֶּלֶךְ וַיַּעַשׂ שְׁנֵי עֲגָלֵי זָהָב וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם רַב לָכֶם מַעֲלוֹת יְרוּשָׁלַם הִנֵּה אֶלְהִידָּךְ יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר הֶעֱלוּדָּךְ מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם : (כט) וַיִּשָּׂם אֶת הָאֶחָד בְּבַיִת אֶל וְאֶת הָאֶחָד נָתַן בְּדָן : (ל) וַיְהִי הַדָּבָר הַזֶּה לְחַטָּאת וַיִּלְכוּ הָעָם לִפְנֵי הָאֶחָד עַד דָּן :

מלכים ב פרק יז פסוק טז

וַיַּעֲזְבוּ אֶת כָּל מִצְוֹת יִקְוֶה אֲלֵהֶם וַיַּעֲשׂוּ לָהֶם מִסָּכָה שְׁנַיִם עֲגָלִים וַיַּעֲשׂוּ אֲשִׁירָה וַיִּשְׁתַּחֲווּ לְכָל צָבָא הַשָּׁמַיִם וַיַּעֲבְדוּ אֶת הַבַּעַל :

דברי הימים ב פרק לג

(ח) וְלֹא אוֹסִיף לְהַסִּיר אֶת רֶגֶל יִשְׂרָאֵל מֵעַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר הָעַמְדָתִי לְאַבְתִּיכֶם רַק אִם יִשְׁמְרוּ לַעֲשׂוֹת אֶת כָּל אֲשֶׁר צִוִּיתִים לְכָל הַתּוֹרָה וְהַחֻקִּים וְהַמִּשְׁפָּטִים בְּיַד מֹשֶׁה : (ט) וַיִּתַּע מְנַשֶּׁה אֶת יְהוּדָה וַיִּשְׁבְּי יְרוּשָׁלַם לַעֲשׂוֹת רַע מִן הַגּוֹיִם אֲשֶׁר הַשָּׁמַיִם יִקְוֶה מִפְּנֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל :

רש"י

(ח) **ולא אוסיף להסיר את רגל ישראל** - מוסב על פסוק של מעלה והכל קובלנא הוא כלומר הקדוש ברוך הוא אומר כך אמרתי אל דוד ואל שלמה בבית הזה אשים שמי שם לעולם וגם הבטחתים לא אוסיף להסיר רגל ישראל מעל האדמה רק אם ישמרו וגוי ועתה ויתע מנשה וגוי נמצא שעל ידו נסתלקה שכינה וגם אנו עדיין בגלות על ידו :

Visit www.atid.org/shiur for audio recordings, Podcasts, or to sign-up to receive sources in advance.
Visit www.WebYeshiva.org to sign up for Rabbi Brovender's fully interactive, online Yeshiva.